

Тема: Фæрсдзырд .(Фæлхат кæныны урок).

Урочы нысан: Фæрсдзырдæй цы æрмæг рацыдысты, уый сфæлхат кæнын æмæ ныффидар кæнын.

Фæрсдзырдты растфыссынадыл бакусын.

Скъоладзаутæм рæзын кæнын уарзондзинад ныййарæг мадмæ, йæ зæронды бонмæйын аргъ кæнын, тырнын мадæн йæ фыдабæттæ бафидынмæ.

Урочы æрмæг: текст «Мад», компьютер (презентаци), интерактивон фæйнаг,), ирон мелодитæ,зонындзинадтæ сбæрæг кæнынæн таблицæтæ.

Урочы цыд.

.Бацæттæгæнæн рæстæг: Уæ бон хорз, сывæллæттæ.(1 слайд).

Абон нæ урокмæ æрбацыд уазджытæ, æмæ сын, уæ хорзæхæй , æгас цу зæгъæм.(2 слайд).

Ахуыргæнæджы ныхас:

Мад...Мады тыххæй зын дзурæн у, йемæ æнус куы фæцæрай, уæддæр. Уымæн йæ зæрдæйы арфы æмбæхст хъуыдытæ, сагъæстæ, цин æмæ рыст æппæтæй зæгъын никæй бон бауыздæн. Уымæн уæвæн дæр нæй.

Мад! Цымæ цавæр рæсугъд, зæрдæмæхъаргæ ныхæстæй ссарæн ис дæ ном!

Ныййарæг мадæн ис æппæтæй фæлмæндæр æмæ рæвдауæгдæр къухтæ, æппæтæй æнкъарагдæр зæрдæ. Никæцы хæзнатимæ ис абарæн мадæн.Никуы йын ничи бафыста йæ фыдабæттæ.Æмæ уыл цалфæнды азы цæуæд-кæддæриддæр уæ хъæуы мад, йæ рæвдыд, йæ цæстæнгас.(Слайд 2)

Куыд зын вæййы ныййарæгæй фæхицæн!

Мæ уадултыл цæйбæрц цæссыг фæуад.

Æнусы бонтæм дзурдзынæн мæхицæн,

О ма амæлæд калмæн дæр йæ мад!

(Дзасохты Музафер).

Ныййарæг мад æрмæст ацæймагæн нæй. Уый ис æппæт удгоймаг цæрæгойтæн æмæ мæргътæн дæр. Æмæ Хуыцау алы удæн дæр балæвар кодта ныййарæг мадмæ уарзондзинад. Уыцы æнкъарæнæй схайджын кодта раст æнæмбæргæ сыртты дæр.(Слайд 3)

Директор

Итмагурова З. Ж.

Ахуыргæнаг: Сывæллæттæ, зæгъут – ма, уæдæ кæй номимæ баст уыдзæн нæ урочы ныхасы сæр.

(Дарддæр дæр дзурдзыстæм мады тыххæй).

Уæ зæрдæмæ фæцыдысты мады тыххæй рæнхъытæ? Мæнмæ гæсгæ, сымах дæр тынг бирæ уарзут уæ мадæлты, аккаг аргъ кæнынмæ сын бæллут æмæ ацы радзырды рæнхъытæ уæ зæрдыл дардзыстут.

Хæдзармæ куыст уын уыдис:

1. Ссарын æмæ сахуыр кæнын мады тыххæй æмдзæвгæтæ. (Хостыхъоты 3 «Мад»,)

2. Мады тыххæй ныффыссын æмбисæндтæ.

- Кæдæ ма уын сæ æз дæр баххæст кæндзынæн. (Слайд 4)

Мады хъæбыс адджын у.

Мады рæвдыдæй адджындæр ницы и.

Мады арм мæрдтырдыгæй дæр ауды.

Мады зæрдæ сабийæн — хур, фыды зæрдæ — мæй.

Мады зæрдæ — риссаг, фыды зæрдæ — мæтгæнаг.

3. Зæгъын, Ирыстоны нывгæнджытæй чи равдыста йæ куыстыты мады сурает. (Хетæгкаты Къ) (Слайд 5)

4. Кæй æмдзæвгæтæ систы зарджытæ мады тыххæй? (Чеджемты Æ «Ныййарæгæй амонд» Илурты Риммæ, Плиты Г «Мады ном» Суанты Ким.)

Ахуыргæнаг: Табуафси. (Сывæллæттæ бакастысты æмдзæвгæтæ, æмбисæндтæ, ранымадтой поэты, фысджыты, нывгæнджыты нæмттæ, кæцытæ сæ уацмысты равдыстой мады фæлгонц.)

Мæн уырны, сымах кæй тырндзыстут уæ мадæлты фæллæйттæ бафидынмæ æмæ кæй разындыстут аккаг хъæбултæ уæ ныййарджытæн.

Аргъ сын кæнут, уарзут сæ, ныллæст сын уæ сæрæй кувут! «Ныййарæгæй амонд, цæй диссаг дæ цæй»

Директор

Хетагурова З. Ж.

Фыссаем абоны нымæц æмæ темæ: Фæсдзырд.(Фæлхат кæныны урок)

Фæрстытæ рацыд æрмæгæй:

- 1.Цы хонæм фæрсдзырд?
- 2.Хъуыдыйады мидæг цавæр уæнг у?
- 3.Сæ нысаниуæгмæ гæсгæ цал къордыл дих кæнынц? Цы æвдисынц?
- 4.Цавæр ныхасы хæйттæй арæзт сты?

Интерактивон фæйнæгыл ис текст мады тыххæй. Сымах хъуамæ текст бакæсат æмæ дзы ссарат фæрсдзырдтæ.

Рыфыссут сæ уæ тетрадтæм æмæ зæгъут, сæ нысаниуæгмæ гæсгæ цавæр фæрсдзырдтæ сты. (Слайд 6)

Текст.

Мад... Зæххыл тæккæ уæздандæр æмæ кадджындæр ном. Æрдзæн алафон дæр æхцон у мады сыгъдæг ном хъусын.

Зæгъ изæрæй мады ном, æмæ арвыл стъалытæ тыбар – тыбур сисынц. Мæй та сыл уарзонæй йæ цæст фæхæссы.

Зæгъ боныгон, æмæ зæххон дидинджытæ сæ уæздан сæртæ буц æмæ сæрыстырæй сивазынц хурмæ. Уый та сæ æхцонæй сбук кæны йæ фæлмæн хъарм тынтæй.

Мад зæгъ, æмæ рог уддзæф рæвдаугæ атæхы бæлæстыл. Сыфтæртæ райдайынц æнахуыр сыбар- сыбур. Хæххон сыгъдæг дæттæ сæ цыд фæсындæгдæр кæнынц. Мады царддæттæг ном фехъусгæйæ.

О, фырбуцæн ын æрдз уымæн лæггад кæны. Цæрæд бирæ мады царддæттæг уарзон ном! (Зæххыл, алафон, изæрæй, арвыл, уарзонæй, боныгон, буц æмæ сæрыстырæй, фырбуцæй, бирæ).

Ахуыргæнæг: 1).Зæгъут- ма, фæрсдзырдтæ **зæххыл** æмæ **алафон** – цавæр ныхасы хæйттæй арæзт цæуынц?(**Зæххыл** – номдар, **алафон** – номивæг+номдар).

2) .4-æм æмæ 5-æм хъуыдыйады цавæр уæнгдæр синтаксисон æгъдауæй.

Зæгъ изæрæй мады ном æмæ арвыл стъалытæ тыбар- тыбур сисынц

Мæй та сыл уарзонæй йæ цæст фæхæссы.

Директор

Хаматова С. А.

3).Равзарут- ма фæрсдзырдтæ уарзонæй æмæ æхцонæй.

Уарзонæй – у фæрсдзырд, арх.х.ф, бындурон бæрц. Арæст у миногон æмæ ирт. х. кæронæй.

Æхцонæй – у фæрсдзырд, арх.х.ф, бындурон бæрцы. Арæст у миногон æмæ ирт.х. кæронæй.

4).Фæрсдзырдтæ уарзонæй æмæ сæрыстырæй дзырды хæйттæм гæсгæ равзарут.

5).Уæнгон- мырон анализ скæнын номдар МАДÆН.

м (м) – æмхъ, зыл, сонор.

а (а) – хъæл, тыхдж, цавдон.

д (д) – æмхъ, зыл, æмкъ (т).

æ (æ) – хъæл, фæлмæн.

н (н) – æмхъæл, зыл, сонор.

---

5 д, 5 м.

6). Лæвæрд фæрсдзырдтæн ссарут сæ антонимтæ.

Арвыл - зæххыл

Боныгон – æхсæвыгон

Сæрыстырæй – сæркъулæй

Бирæ – цъус, гыццыл

Къордты куыст карточкæтимæ.

1 къорд.(Бахахх кæнын фæрсдзырдтæ хъуыдыйæдты)

Макуы ракас тарæрфыгæй малмæ

Мады хæстæ никуы нийт бафыста

Директор

Хетагурова З. А.

Кæддæриддæр дæ мадæн аргъ кæнын зон.

Æрæджиау бамбæрстон мæ мады сагъæстæ.

Фале мæм мæ мад æнхъæлмæ кæсы.

2 къорд. (Ссарын фæрсдзырдтæм антонимтæ).

Искуы – никуы.

Райсомæй – изæрæй.

Боныгон – æхсæвыгон.

Рагацау – æрæджиау.

Абон – ахсæв.

Ахуыргæнæг: -Хайыгтæ **ма, ни, ис, дæр,дæриддæр** , амонæн номивæг **а**, фæсæвæрдтæ **ардæм, ардыгæй** куыд фыссын хъæуы фæрсдзырдтимæ? (Æмхæстæй).

- Фæрсдзырдтæ **фале, дæле, уæле, фæсте** куыд фыссын хъæуы?(е- имæ).

- Фæрсдзырдтæ æрæджиау, дæлиау, уæлиау, фæстиау куыд фыссын хъæуы?(Хайыг ау- ы разæй фыссæм хъæлæсон **и**).

Хатдзæгтæ:

Уæдæ цы базыдтам фæрсдзырдæй?

Цы хонæм фæрсдзырд?

Цал къордыл дих кæнынц?

Цавæр ныхасы хæйттæй арæзт сты?

Цал бæрцбарæны йын ис?

Нæ урочы темæ кæй номимæ баст уыд? (Мады)

Директор

Жеталурова З. Ж.

Уæдæ цавæр хатдзæг скæнæн ис? (Мады хъæуы уарзын, аргъ кæнын ын хъæуы, коммæ кæсын æм хъæуы, хъæуы тырнын уымæ, цæмæй йын йæ къух фæрогдæр кæнæм, æмæ йын уымæй фидæм йæ фыдæбæдтæ).

Мадæн мæлæты бон нæй!

Мадæн йæ рухс ном – нæ мæсыг!

Нæ астæу цæрдзæни фæрнæй!

Тыбылты Сослан.

Рефлекс:

1. Æз урочы куыстон ...хорз/ ÆВЗÆР
2. МÆ КУЫСТÆЙ ÆЗ ... РАЗЫ ДÆН/РАЗЫ НÆ ДÆН
3. УРОЧЫ НОГÆЙ ... БАЗЫДТОН /НÆ БАЗЫДТОН

Хæдзармæ куыст.

Ныффыссын чысыл нывæцæн «Мæ мады сурæт».

Хæрзбон.

Директор

Хетагурова З. Х.